پێشەکی:

کاتی خۆی شەرحێکی دورو درێژم لە ئەربەعینەی نەوەوی کردبوو, لەپێشەکی ئەو شەرحەدا کورتەیەکی ژیانی شێخی نەوەویم نووسیبوو، هەرچەند دەبوا لەپێشەکی کورتە شەرحەکەدا دام بنایە و لەکاتی لەچاپدانیدا پێشکەش بەخوێنەرانی کورد بکرایە, تا ئەو زانا پایە بەرزەیان لا غەریب و نامۆ نەبێ و بەو جۆرەی پێویستە بیناسن، بەلاّم چونکە بەئاسانی دەستخەتەکانم دەستگیر نەدەبوو نەمانتوانی ئەو کارە بکەین، وا ئێستا دەمەوێت لێرەدا بلاّوی بکەمەوە، ئەگەر چاپی سێهەمی ئەربەعینەکە کرایەوە ئینشائەللاّ لە پێشەکی ئەودا دایدەنێین.

من و شێخی نەوەوی:

لە منالّیمەوە شێخی نەوەویم خۆش ویستووە پێش لەوەی لە ژیانی ئەم زاتە پایە بەرزە شارەزابیم، لەگەلّ ناوبردن و باسکردنیا ئۆتۆماتیکیانە دەمگوت رەحمەتی خوای لێ بێ. هەرچی بیرم لێدەکردەوە نەم دەزانی هۆی چییە، بۆ خۆشم دەوێت؟ ئایا ئەم خۆشەویستییە زادەی ئەو سەردەمەیە کەقوتابی بووم و هەندێ لە کتێبەکانیم دەخوێند؟، خۆ زۆرکەس و زانای تریش هەبوون کتێبەکانیانم خوێندووە بۆ بەو جۆرە خۆشەویستییان لە دلّما جێگیر نەبووە؟ وە هەروەها لە خەلّکێکی زۆری تریشم دەبیست کە خۆشیان دەوێت، ئینجا ئەو فەرموودە صەحیحەی پێغەمبەر -ﷺ-م بیرکەوتەوە کەدەفەرموێ:

(إنَّ اللهَ إذا أَحَبَّ عَبدًا دَعى جِبريلَ فقالَ: إنى أُحِبُّ فُلاناً، فأحبهُ، قالَ: فيُحِبهُ جبريلُ، ثُم يُنادِي فِي السماءِ فَيقولُ: إنَّ اللهَ يحبُّ فُلانًا فأحبُّوهُ، فيُحِبُّ أهلُ السماءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لهُ القبولُ في الأرض.)[1]

١- رواه الشيخان والترمذي عن أبي هريرة.

واتە: بێگومان خوا کە عەبدێکی خۆش ویست جوبرەئیل بانگ دەکات و دەفەرموێ: من فلاّنەکەسم خۆش دەوێت، تۆیش خۆشت بوێت، پێغەمبەر فەرمووی: جوبرەئیلیش خۆشی دەوێت، ئینجا لە ئاسمانا بانگ دەکات و دەلّێ: بێگومان خوا فلاّنە کەسی خۆش دەوێت، ئێوەش خۆشتان بوێت، خەلّکی ئاسمانەکان خۆشیان دەوێت، ئینجا لای خەلّکی سەرزەویش خۆشەویست دەبێ..

ئەوکاتە حالّی بووم کە بۆچ خۆشم دەوێت؟ بەلّێ، پیاوێك لە خواترس و حەقوێژ بێ، و فەرمان بە چاکە بکات و خەلّکی لە خراپە دوور بخاتەوە، و هەمیشە دەمی بە قورئان خوێندنەوە پاراو بێ، و هیچ یادێکی پەروەردگاری پشتگوێ نەخستبێ، و بەدلّیشی خەریکی یادی خوابوبێ، و تا زیاتر زانیاری فێر بووبێ زیاتر بە یادکردنەوە و پەرستشەوە لەخوا نزیك بووبێتەوە، پیاوێك وازی لەهەندێ حەلاّلّ هێنابێ نەوەك تووشی شوبهەی حەرام ببێ، پیاوێك لە حەق گوتندا لەهیچ هێزو دەسەلاّتێك نەترسابێ، لەراستیدا شیاوی ئەوەیە خواو فریشتەکان و هەموو ئادەمیزادێك خۆشیان بوێت.. سا خوا لەگەلّ پیاو چاکان و راستگۆیان وشەهیدانا حەشرمان بکات، ئامین.

لە کۆتاییدا لەخوا دەپاڕێمەوە سوودی بۆ خۆمان و خوێنەرانی هاوزمانم هەبێ، و بۆمان بکاتە زەخیرەی پاشەرۆژ، ئەو رۆژەی (يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ، وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ)[2]، بێگومان خوا باشترین کۆمەك وچاکترین پشتیوانە.

حەسەنی پێنجوێنی

پێرس- ئوسترالیا.

2- سورة عبس/٣٤-٣٧.

کورتەیەك لەژیانی ئیمامی نەوەوی

ناوی خۆی و بنەماڵەکەی:

ئیمامی نەوەوی- بەرەحمەت بێ- ناوی: (یەحیا) یەو کونیەی (ئەبوو زەکەرییا)یە و لە قەبی (موحیەددین)ەو کوڕی (شەرەفوددین)ە و بە ڕەچەڵەك دەچنەوە سەر حەزامی، هەندێك پێیان وابووە کە لەنەوەی حەزامی صەحابییە، بەڵام ئیمامی نەوەوی بەدەست خەتی خۆی نوسیویەتی کەلە نەوەی ئەو هاوەڵە نین، باپیرە گەورەیان لەسەرباوی کۆچی ئەوسەردەمە دەچێتە ئاوایی (نەوا)و لەوێدا نیشتەجێ دەبێت و نەوەیەکی زۆری لێدەکەوێتەوەو هۆزێکیان لێ پێك دێ[٢]. زانایان لەقەبی (محي الدين) واتە: (زیندووکەرەوەی ئاین)یان بەسەرا بڕپوە، بەڵام چونکەخۆی پیاوی خوا بووە پێی ناخۆش بووە خەڵکی وای پێ بڵێن لەبەر سێ‌شت:

یەکەم: ئاین زیندووەو مردنی بۆنییە و پێویستی بەکەس نییە زیندووی بکاتەوە، ئەگەر نەخۆشیش بێ خوا هێزو گوڕی پێدەداتەوە.

دووەم: ئەمە تەعریف و پیا هەڵخوێندنەو لەوانەیە ئینسان لەخشتە ببات و وای لێبکات خۆی بە شتێ بزانێ و هەڵبخلیسکێ.

سێ یەم: ئیمام خۆ بەزلزان نەبووە، بەڵکو هەمیشە خۆی بەکەم لەقەڵەم داوە، و خاکی بووە، ئەحمەدی کوڕی فەرەجی ئیشبیلی بەرەحمەت بێ دەڵێ: ئیمامی نەوەوی گوتویەتی: ئەوەی پێم بڵێ: (محي الدين) گەردنی ئازاد ناکەم[٣].

باوکی ئیمامی نەوەوی پیاوێکی زاناو پیرێکی پارێزکارو پیاو چاك بووە، لەگەڵ ئەوەدا کە زانایەکی باش بووە بەرەنجی شانی خۆی ژیاوەو دوکانی هەبووە، لەساڵی ٦٨٥ك کۆچی دوایی کردووە، خەڵکی دیمەشق بە (غائیبی)نوێژیان لەسەر کردووە، ئەمەش بەڵگەیە لەسەرئەوە کە ناوبانگی بە پیاوچاکی دەرکردووە، ئیمامی نەوەوی دە ساڵێك پێش مردنی باوکی کۆچی دوایی کردووە[٤].

2- تحفة الطالبين لابن العطار.
3 - ترجمة النووي للسخاوي.

شوێنی لە دایکبوونی:

ئیمامی نەوەوی لەدێی نەوا لەدایك بووە، کە گەورە دێی ناوچەی گۆلان(جۆلان)ی خاکی (حۆران)ە، و کەوتۆتە لای خوارووی (دیمەشق)ەوە. یەکێك لەزانایان لەو بارەوە قسەیەکی زۆر جوانی کردووەو دەڵێت: خەڵکی کە خۆیان دەدەنە پاڵ شارێك یا دێ یا ناوچەیەك بۆ ئەوەیە پێی بناسرێنەوە، بەڵام ئیمامی نەوەوی بە پێچەوانەوە، (دێ) یەکەی نەناسراو ونەزانراو بووەو بە هۆی ئەمەوە ناسراوە، و بگرە بەهۆی ئیمامەوە لەناو دڵ و دەروونی موسوڵمانان‌دا جێگەی خۆی کردۆتەوە و بەسەر زمانیانەوەیە، و لە مێژووی ئیسلامدا ناوی هەمیشەیی و جاویدانی بۆ خۆی دروست کردووە، تا موسڵمانێك بمێنێ ناوی ئەویش دەمێنێ.. زانایانی فەرموودە(حدیث)و شەرع (فیقه) ناوی خۆی و لەقەب و کونیەکەی کەمتر بەکاردێنن، بە زۆری نیسبەتەکەی بەکار دێنن و بە نەوەوی ناوی دێنن.

کامیان راستە؟:

بەشی زۆری خەڵکی دەڵێن: (نەوەوی)، و هەندێکیش دەڵێن: (نەواوی)، ئیمام بەدەستخەتی خۆی نەوەوی(النووی) نووسیوە، وە بە پێی رێزمانی زمانی عەرەبیش ئەوەی خۆی نووسیویەتی راستە، چونکە ئەو ناوەی دواین پیتی ئەلفی کورت بێ، کە بە ێ(ی)دەنووسرێ، وە ئەو ئەلفە کورتەش سێیەم پیت بێ، وەك: (نَدَی، نَوَی، رَجَی)، ئەوە لەکاتی نیسبەتا ئەلفە کورتەکە دەکرێ بە واو، وەك: (نَدَوِي، نَوَوِي، رَجَوِي).

4 - المصدر السابق/ ٧٦

ساڵی لە دایکبوونی:

لە مانگی موحەڕڕەمی ساڵی ٦٣١ك ١٢٣٣ز لە دێی نەوا چاوی هەڵێناوەو پێی ناوەتە جیهانی پان و بەرینی هەوڵ و تێکۆشانی سەرو مڕییەوە. ئەوسەردەمەش سەردەمی زانایانی وەك عیززی کوڕی عەبدوسسەلام و ئیبنو سەلاح و ئیبنو تەیمییە بووە(بە رەحمەت بن)، سەردەمی زانایانی ناودار و هەڵکەوتو بووە.

هەر لە منداڵییەوە پاك بووە:

هەر لەمنداڵیەوە نیشانەی زیرەکی و پارێزکار(تەقوا)ی تیا دەر کەوتووە، وەك ئەوە خوا ئامادەی کردبێ بۆ هەڵگرتنی سپاردەیەکی قورس و گران- ئەمانەتی زانست و زانیاری و میراتی پێغەممەران علیهم السلام- ئەم زانا پایە بەرزە هەر لەمنداڵییەوە کەرامەتی گەورە گەورەی لێ دەر کەوتووە، بۆ نموونە:

باوکی ئیمام دەگێڕێتەوە و دەڵێ: لە شەوی بیست و حەوتی رەمەزانا لە پەنای خۆما خەوتبوو، لە نیوەی شەوا من و هەموو خێزانەکەی خەبەر کردەوەو گوتی: بابە! بابە! ئەو رووناکییە چییە وا ماڵەکەمانی پڕ لەشەوق و رووناکی کرد؟ ئێمەش هەرچی سەیرمان کرد هیچمان نەبینی، لەویا بۆم دەرکەوت ئەو نوورە نووری شەوی قەدر بووە، چونکە شەوەکە یەکێ بوو لە شەوەکانی قەدر[5].

لەتەمەنی دە ساڵیدا لە دوکانی باوکیا دا دەنیشێ و بە دەورکردنەوەی قورئانەوە خۆی خەریك دەکات، شێخ یاسینی مەراکیشی پیاوچاکێکی خاوەن کەشف و کرامات بووە و نیشتەجێی دیمەشق بووە، بۆ سەردان دەچێتە ئاوایی نەوا، لەبارەی نەوەوییەوە دەڵێ: منداڵانی هاوتەمەنی زۆری لێدەکەن یارییان لە گەڵا بکات، ئەویش دەست بەگریان دەکات و لەدەستیان هەڵدێت، و بەدەم گریانەوە

5- الطبقات الكبرى للسبكي:٨/٣٩٦.

خەریکی قورئان خوێندن دەبێ[6].

شێخ یاسین دەڵێ: خۆشەویستی ئەم منداڵە کەوتە دڵمەوە، هانم دا بۆ ئەوەی زیاتر قورئان بخوێنێ و زۆرتری لێ لەبەر بکات، رۆیشتم بۆ لای مامۆستاکەی- ئەوەی دەرسی قورئانی پێ دەگوت- دەستەو دامێنی بووم و گوتم: تکات لێدەکەم ئاگات لەم منداڵە بێ و بایەخی زۆری پێ بدە، هیوادارم ئەم منداڵە ببێتە زاناترین و پارێزکارترین کەسی سەردەمی خۆی و سوود بە خەڵکی بگەیەنێت. مامۆستا کەی پێمی گوت: تۆ فاڵچی و نجووم گەری؟ گوتم نەوەڵڵا، بەڵام خوا وای خستۆتە دڵمەوە داهاتووی ئەم منداڵە زۆر بەگەش دەبینم، شێخەکە ئەم قسانە بۆ باوکی نەوەوی دەگێڕێتەوە، ئەویش بەردەوام دەینێرێتە خوێندن تا لەنزیك پێگەیشتن (بلووغ)دا قورئان تەواو دەکات[7].

لەساڵی ٦٤٩هـ باوکی دەیهێنێت بۆ دیمەشق و لە قوتابخانەی (الرواحية)[8]دا نیشتە جێ دەبێت، لەماوەی چوارمانگدا کتێبی (التنبيه) لەبەر دەکات، و لەماوەی هەشت مکانگەکەی ترا چواریەکی عیبادات لەکتێبی (المهذب) لەبەر دەکات.

لەگەڵ باوکیا بۆ حەج دەچێ:

لەساڵی ٦٥١هـ لەگەڵ باوکیا دەچێ بۆ حەج، نزیکەی مانگ و نیوێك لەوێ دەمێنێتەوە، لەو سەفەرەدا بەزۆری نەخۆش دەبێت و (تا) دای دەگرێت. ئەوەند خۆگر و صابیر دەبێ باوکی وشەی ئاخ و ئۆفی لێ نابیستێ، پاش تەواو کردنی حەجەکەی لەتەك باوکیدا دەگەڕێتەوە بۆ نەوا پاشان بۆ خوێندنەکەی دەچێتەوە بۆ دیمەشق لای زانای پایە بەرز (کەمال)ی کوڕی ئەحمەد دەست بەخوێندن دەکات و کاتی خۆی بە فیڕۆ نادات. لە سەردەمی قوتابیەتیدا تیکەڵ بە خەڵك نەبووە، بە

6- أنوار الطالبين بشرح الأربعين/ ٧٨.
7- ترجمة النووي للسخاوي/ ٤.
8- لەهەندی کتێبدا نووسراوە الرواجية، بەڵام الرواحية راستە.

خوێندن و دەورکردنەوە و یادی خواوە وەختی خۆی بردۆتە سەر.

سووربوونی لەسەر زانیاری:

شێخ(ئیبنول عەتتار)ی قوتابی دەگێڕێتەوەو دەڵێ: مامۆستا نەوەوی بۆی گێڕامەوە کە ڕۆژانە دوانزە دەرسی خوێندووە، وە هەرجێگایەك لەو کتێبانەدا ناڕەحەت وقورس بووبێ ئاسانی کردووە، وە هەر وشەیەك گران بووبێ سووکی کردووە، و پەراوێزی بۆ کردووە، خوا بەرەکەتێکی زۆر دەخاتە کارو کاتیەوە، و یارمەتیەکی باشی دەدات، خواردنی زۆرکەم بووە، لەگەڵ خەو و تەمبەڵیدا دوستایەتی نەبووە.

مامۆستاکانی:

شێخی نەوەوی مامۆستایانێکی زۆری هەبووە، یەکەم مامۆستای ئاراستەو پەروەردەکردنی شێخ یاسینی مەراکیشی بووە، نەوەوی زۆر هات و چۆی کردووە، پرسی پێ کردووە، و هیوای بەفەڕو بەرەکەتی هەبووە.

یەکێ لەو مامۆستایانەی کە شوێنەواری خۆی لە ژیانی نەوەوییدا هەبووە یەکەم مامۆستای لە شەرعدا ئەبو ئیبراهیم - ئیسحاق کوڕی ئەحمەد -ی مەغریبی بووە، ئەم زانایە لە عیبادەت زۆری و دنیا نەویستی و پارێزکاری و خۆ لە حەرام پاراستندا کەم وێنە بووە، بەشی زۆری سوود وەرگرتنی لەم مامۆستایەوە بووە، هەرچەند مامۆستای تریشی لەم بابەتەدا زۆر بووە[9].

هەوڵ و تێکۆشانی:

(ئیبنول عەتتار)ی قوتابی دەگێڕێتەوەو دەڵێ: نەوەوی مامۆستام -رەحمەتی خوای لێ بێ- بۆی باس دەکردم و دەیگوت: لە شەو و ڕۆژدا کاتی خۆم بە فیڕۆ

9 - تحفة الطالبين لابن العطار.

نەداوە، ئەگەر بە ڕێگەیشا ڕۆیشتبام یا دەورم کردۆتەوە یا قورئانی لەبەر کردووم خوێندۆتەوە. لە ماوەی شەش ساڵدا خوێندنی ئەو سەردەمەم تەواو کردووە، لە سەردەمی هەڕەتی لاویەتیدا دەوری قورئانی زۆرکردۆتەوە، یادی خوای زۆربووە، پشتی لە دنیاو رووی لە پاشەرۆژ بووە.[10]

پاش تەواو کردنی خوێندنی ئەو سەردەمە دەستی بەکتێب دانان و ئامۆژگاریو ڕێنموونی کردنی خەڵکی کردووە، زۆر هەوڵی بۆ دەروون پاکردنەوەی خۆی پێش خەڵکی داوە، و ویستوویەتی بەسەر خۆیا زاڵ ببێ و تەم و چڵك بەرووی ئاوێنەی دڵ ودەروونیەوە نەنیشێ، ئەو قوتابیانەی بەدەوریا دانیشتوون نەیهێشتووە لە حەوتکەس تێپەڕن مەبادا لەخۆ بایی بوون رووی تێبکات. زۆر عاشقی فەرموودەکانی پێغەمەر- ﷺ- بووە، بۆیە حەزی کردووە هەمیشە لە خزمەتیانا بێت، بە لەبەربوون فەرموودەیەکی زۆری لەبەر بووە، و جۆرەکانی فەرموودەو پیاوەکانیی زۆر بەباشی ناسیوەو زانیوە..

لەگەڵ ئەوەدا هەمیشە خۆی لەوشتانە پاراستووە کە تەمبەڵی بۆ ئینسان دروست دەکەن، زۆر بەکەمی خەیارو میوەی خواردووە، کاتێ لێیان پرسیوە بۆچ؟ گوتوویەتی دەترسم لەشم تەوشقی تێبکەوێت و تەربێ و خەو بەسەرما زاڵ ببێ.

نووسراو و دانراوەکانی:

شێخی نەوەوی نووسراوی زۆری هەبووە، کورت ومامناوەندی و درێژ. کورتەکان وەك: بستان العارفين، الأربعينية، الأذكار، التقريب، و منهاج الطالبين. درێژەکانیش وەك: شرح صحيح مسلم، المجموع في شرح المهذب. مامناوەندییەکانیش وەك: رياض الصالحين، التنقيح، و العمدة. ئەمانەو چەندەها کتێبی تریش.

10 - المصدر السابق.

نووسراوەکانی لە جیهانی ئیسلامیدا بڵاو بوونەتەوەو خەڵکی هەوڵیان داوە بەدەستیان بێنن و بیان خوێنن و سوودیان لێ وەربگرن. پێم وایە نییەتی پاك ومەبەستی خوا بووە بۆیە خوایش فەڕو بەرەکەتی خستۆتە ناو نووسراوەکانیەوە، لەپاش خۆیشی زیاتر سوودیان لێ وەرگیراوە، بۆ نموونە کتێبی میناهاجەکەی زیاتر لە پەنجاکەس شەرحیان کردووە، یاکورتیان کردۆتەوە، یا هۆنیویانەتەوە،[11]. وە ئەربەعینەکەی زیاتر لە چل و پێنج شەرحی لێکراوە.[12] لەوکاتەدا کەژیانەکەیم دەخوێندەوە شتێکی زۆر سەرسوڕهێنەرم دیت ئەویش ئەوە بوو کە: ئیمامی نەوەوی هەندێ لەدەستخەتەکانی خۆی سووتاندووە، نەوەك نییەتەکەی لەکاتی دەستپێکردنندا لەبەر خاتری خوا نەبووبێ!! ئەمانە هەموو بەڵگەن لەسەر پاکبوونی نییەتی، هەزاران ڕەحمەتی خوای لێ بێت.

وەرعی ئیمام:

وەرع وشەیەکی عەرەبیە، واتە: خۆ دوور خستنەوە لە گوناه و دوورە پەرێزی لەو شتانەش کە گومانی حەرامیان لێ بکرێ..

شێخی نەوەوی بەرەحمەت بێ هەروەك لەحەرام خۆی پاراستووە خۆیشی لەو شتانە پاراستووە کەشوبهەی حەرامی لێ کردبن، نەوەك بکەوێتە ناو حەرامەوە، شتی لەهیچکەس وەرنەگرتووە تا لەدینی دڵنیا نەبووبێ، وە ئەگەر وەریشی گرتبێ بۆی داچووە و لێی کۆڵیوەتەوە، نەوەك خزمی یەکێك بێ لەو قوتابیانەی کە ئەم دەرسیان پێ دەڵێ، یایەکێك بووبێ لەوانەی سوودێکی شەرعییان لێ وەرگرتبێ، تا بەر ئەو فەرموودەیە نەکەوێت کە هەڕەشەیەکی گەورەی تێدایە لەوکەسانەی بەپارە مەسەلە ئاینییەکان فێری خەڵکی دەکەن. ئەمەش دەقی فەرموودەکەیە:

عَنْ عُبَادَةَ بنِ الصامِتِ قالَ عَلَّمْتُ ناساً مِنْ أهلِ الصُّفَّةِ الكتابَ وَالقُرآنَ فَأهْدَى إلَيَّ رَجُلٌ مِنْهُمْ قَوْساً، فقلتُ لَيْسَتْ بِمَالٍ وأرْمِى عَنْهَا فِي سَبيلِ اللهِ عَزَّوَجَلَّ، لآتينَّ رُسولَ اللهِ ﷺ فَلأسْألَنهُ، فَأتَيْتُهُ فقُلْتُ: يَارُسولَ اللهِ! ﷺ، رَجُلٌ أهْدَى إلَيَّ قَوْساً مِمَّنْ كُنْتُ أعلِّمُهُ الكتابَ وَالقُرآنَ، وَ لَيْسَتْ بِمَالٍ، وأرْمِى عَنْهَا فِي سَبيلِ اللهِ. قالَ:إنْ كُنْتَ تُحِبُّ أنْ تُطَوَّقَ طَوْقَاً مِنْ نَارٍ فَاقْبَلْهَا.[13]

ئەمە واتای فەرموودەکەیە: عوبادەی کوڕی سامیت دەڵێ: لە ئەهلی سوففە خەڵکێکم فێری قورئان وکتێب کردبوو، پیاوێك لەوانە کەوانێکی بە دیاری بۆ هێنابووم، منیش لە دڵی خۆما گوتم: خۆ ئەمە پووڵ وپارە نییە، و منیش لەرای خوادا بەکاری دێنم و تیری پێ دەهاوێژم، دەچم بۆ لای پێغەممەر ﷺ و پرسیاری لێ دەکەم، چووم بۆ لای و عەرزم کرد: ئەی پێغەممەری خوا! پیاوێك لەوانەی فێری قورئان و کتێبم کردبوو کەوانێکی بە دیاری بۆ هێنابووم و پووڵ وپارە نییە، و منیش لەرای خوادا بەکاری دێنم و تیری پێ دەهاوێژم، ئەویش فەرمووی: (ئەگەر پێت خۆشە تەوقێکی ئاگرین بکرێتە گەردنت وەری بگرە.)

وە لە ریوایەتێکی ترا دەڵێ: گوتم: (مَاتَرَى فِيهَا يَارُسولَ اللهِ؟ فَقالَ: جَمْرَةٌ بينَ كَتِفَيكَ تَقَلَّدْتَها أوْتَعَلَّقْتَهَا)[14] ئەی پێغەممەری خوا، چی تیا دەبینی؟ فەرمووی: پشکۆیەکە لە نێوان هەردوو شانتا، کردوتەتە شانت ، یا پیاتا هەڵواسیوە.

هەر وەك ئیبنول عەتتار دەیگێڕێتەوە ئەوەی لە خەڵکی وەرگرتبێ تەنیا دوو شت بووە: جارێکیان پیاوێك هاتەلای و گوتی: مامۆستا فلاّنەکەس لەولاّتی صەرخەدەوە سلاّوی پێشکەش دەکردیت و بەمندا ئەم مەسینەیەشی بە دیاری بۆ ناردوویت، مامۆستاش لێی وەرگرت، ئیمەش زۆرمان پێ سەیر بوو چونکە تا ئەو کاتە نەمان دیبوو شت لە هیچ کەسێ وەربگرێ. هەستی کرد ئێمە سەرسام بووین، گوتی سەرسام مەبن نەعلێکیشیان بۆ هێناوم وەرم گرتووە هەردووکیان پێویستن بۆ سەفەر!! وەك ئەوە ئاگاداریان بکاتەوە کە بەم زوانە سەفەر دەکات.

11- ترجمة النووى للسخاوى/ ٢٠و٢١.

12- ئەمە باسی ئەو کاتەیە کە لە هەشتا کاندا شەرحی ئەربەعینەکەم دەکرد، لەوانەیە ئێستا زۆرلەوە تێپەڕیبێ

13- رواه أبوداود في كتاب البيوع، أبواب الإجارة، باب كسب المعلم تحت رقم /٢٩٦٤.

14- المرجع السابق باب كسب المعلم تحت رقم /٢٩٦٤.

هەرچی باوکی بۆی نەهێنایە نەی دەویست، باوکیشی نانە رەقەی ماڵەوەو هەنجیری حۆرانی بۆ دەهێنا. ژیانی بەزبری بردۆتە سەر، بەزۆری جل وبەرگەکانی زبرو پیناوی بوون، زۆر خاکی بووە شانی بۆ تەمەڵی شل نەکردووە، تا نەرۆیشتبێتەوە بۆ نەوا گۆشتی لە دیمەشقدا نەخواردووە، بە دەگمەن دوو پێخۆری هەبووبێ، هەریەك پێخۆری هەبووە، ئەویش زەیت بووە، یاسرکە ، یادۆشاو، ئیبنول عەتتار دەڵێ: بۆ یەکەمجار ئیمامم دی کە دوو پێخۆری خوارد ئەویش ئەوە بوو کاتێ شێخ بورهانەددینی ئەسکەندەرانی لەرەمەزاندا دەعوەتی بۆ کردبوو، نانەکەی پێ هێنایە مزگەوت و لەگەڵ سێ قوتابیدا لە نانەکەیان خوارد.[15]

تاقەتی گەمەو گاڵتەی نەبووە، حەزی لە جیددی بووە، زۆرکەم پێکەنیوە، هەمیشە خوای بە چاودێری خۆی زانیوە، بۆ ئەوەی خۆی لێ نەگۆڕێ جل و بەرگی هەژارانە بووە، خام بووە یا سەختیان، ریش پڕو گەنم رەنگ بووە، چوارشانەو بەسام و هەیبەت بووە، قسەی حەقی کردووە ولەسەرزەنشتی خەڵکی نەترساوە[16].

هەڵوێستی لەگەڵ دەسەڵاتداراندا:

لەبەرامبەر دەسەڵاتدارانەوە وەستاوەو قسەی حەقی بە گوێیانا داوە، لەپێناوی خوادا شەرمی لەکەس نەکردووە، ئەگەر بەرەو روو بۆی نەکرابێ نامەی بۆ ناردوون و رایچڵەکاندوون، هەرگیز لایەنگری لێ نەکردوون، دەسەڵات وتوانای خوای خستۆتە پێشچاو و بەسزاو عەزابی خوایی ترساندوونی.

نامەی بۆ پاشاو دەسەڵاتداران ناردووە و ئامۆژگاری کردوون و رێی خێرو چاکەی بۆ باس کردوون، نامەی بۆ مەلیك بەدرەدین و مەلیك زاهیری بیبرس و مەلیك سەعیدی کوڕی بیبرس و چەندان دەسەڵاتداری تریش ناردووە و داوای

15- ترجمة النووي للسخاوي/٣٨.
16- سير النبلاء للذهبي، نقلا عن المصدر السابق/٣٩.

لێکردوون خۆیان لەخراپە بپارێزن.[17]

کەشف و کەراماتی:

ئەبول عەبباس ئەحمەد کوڕی موحەممەدی شافیعی دەڵێ: مامۆستای پیاوچاك و راستگۆ موعەممەر(ئەبول قاسم) بۆی گێڕامەوە و گوتی: لەخەوا دیتم ئالآیەکی زۆر هەڵکراوە و لەگەڵ ئاوازێکی خۆشدا تەپڵ و دەف لێ دەدرێ، پرسیارم کرد: ئەوە چییە؟ گوتیان: ئەم شەو یەحیای نەوەوی بووەتە قوتب، رەحمەتی خوای لێبێ، لە خەو خەبەرم بووەوەو نەم دەزانی یەحیای نەوەویی کێیە؟ نەناوم بیستووە و نە دەیناسم. خوا وای رێکخست بۆ کارێکی خۆم سەرێکی دیمەشقم دا، لەوێ خەوەکەم بۆ پیاوێك گێڕایەوە، ئەویش گوتی: ئەوە مامۆستایە لە دارول حەدیسول ئەشرەفییە (دار الحديث الأشرفية)دا، و ئێستاش لەوێ دانیشتووە، رێنموونی کردم و ناو نیشانیپێدام، منیش رۆیشتم بۆ لای دیتم دانیشتووە، و کۆمەڵێك خەڵکی بەدروریە.

هەر لەگەڵ منی بینی هەستاو خەڵکەکەی جێهێشت، بەرەو رووم هات و پێش ئەوەی من قسە بکەم گوتی: ئەوەی پێتە و دەیزانی باسی نەکەیت و بۆ کەسی نەگێڕیتەوە، لەمە زیاتری نەگوت و گەڕایەوە جێی خۆی. منیش زۆر سەرسام بووم چونکە لەوە پێش نەم دیبوو، وە لە دوای ئەوەش نەم بینییەوە[18]. هەروەك سەخاوی دەگێڕێتەوە ئەهلی کەشف و کەراماتی ئەو سەردەمە یەکڕان لەوەدا کە نەوەوی تا نەبوەتە قوتب [19] نەمردووە.

شەمسوننەقیب دەڵێ: من منداڵ بووم رۆیشتم بۆ لای نەوەوەوی رەحمەتی

17- نامەکانی نەوەوی بەدرێژی لەو ژیاننامەیەدا هەیە کە سەخاوی نووسیویەتی، لەلاپەرە ٤٢–٤٧.
18- سەرجاوەی پێشوو/ ٣٣، وە أنوار الطالبين/٧٩.
19- قوتب (قطب) زارەوەیەکە و سۆفییەکان بەکاری دێنن، پلەیەکی زۆر بەرزی عیرفانییە.

خواى لێبێ، پێى گوتم: بە خێر بێى (قاضي القضاة)! بەدەورى خۆما روانيم جگە لە خۆم كەسم بەدى نەكرد، ئينجا گوتى: مامۆستاى شامييە دابنيشە، منيش دانيشتم. ئەم قسانەى ئيمامم زۆر پێ سەير بوو، كاتێ گەورە بووم و خوێندنم تەواوكرد بووم بە مامۆستاى شامييەو دواييش بە (قاضي القضاة)!.

كەشف وكەراماتى ئيمام زۆرن، ئێمەش مەبەستمان لەم كورتە باسە ئەوە نييە بەشوێن هەموو كەشف و كەراماتيا بگەڕێين، بەڵكو مەبەستمان ئەوەيە كە چەند نموونەيەك لە ژيانى بخەينە پێشچاو تا خوێنەرى كورد بيناسن، بۆيە بەو دوو نموونەيە كۆتايى بەباسەكە دێنين و هەركەس دەيەوێ لەوبارەوە زياتر بزانێ باسەرێك لەو كتێبانە بدات كە دەست نيشانمان كردوون.

كۆچى دوايى:

شێخى نەوەوى پێش لە دنيا دەرچوونى سەفەرێك لە ديمەشقەوە بۆ (بيت المقدس) دەكات، لە شارى (قودس)دا زيارەتى يەكەم قيبلەى موسوڵمانان دەكات. پاشان بۆ شارى(الخليل)دەچێت، و زيارەتێكىحەزرەتى ئيبراهيم عليه السلام دەكات،[٢٠] دواى ئەوە بۆ قاهيرە دەچێت وزيارەتێكى ئيمامى شافيعى — بەرەحمەت بێ - دەكات، كاتێ دەگاتە ئەوێ و گومەزى گۆڕەكەى دەبينێ سەلامى لێدەكات وئيتر هەنگاوێك ناچێتە پێشەوە، پێى دەڵێن: ئەوە بۆ ناچێتە پێشەوە، ئەويش دەڵێ: ئەگەر ئيمام زيندوو بوايەو خێوەتەكەيم ببينيايە لەوە زياتر نەدەچوومە پێشەوە، پاش سڵاوكردن لەگيانى ئيمامى شافيعى بە شوێنى خۆيا دەگەڕێتەوە، چونكە نەيويستووە ببێت بە عەزێت و ئەو خەڵكە زۆرەى خۆشيان دەوێ پێى بزانن و پێشوازى لێ بكەن.

كاتێ شێخى سوبوكى- بەرەحمەت بێ- هەواڵ دەزانێ كە نەوەوى هاتووە و

20- ترجمة النووى للسخاوي /٧٤.

گەڕاوەتەوە، زۆر دلگران دەبێ و پێى ناخۆش دەبێ و دەڵێ: چۆن دەبێ نوسەرى پەيڕەوى شافيعى- محرر مذهب الشافعى- بێتە شارەكەمان و ئێمە پێى نەزانين و ئاگامان لەهاتن و گەڕانەوەى نەبێ؟! ئينجا شێخى سوبوكى بۆ زيارەتى نەوەوى روو دەكاتە ولاتى شام، كاتێ دەگاتە ديمەشق و هەواڵى شێخى نەوەوى دەپرسێت، دەڵێن: كۆچى دوايى كردووە. لەبارەى شوێن و جێى نەوەوييەوە دەپرسێ، دەڵێن: لە(دار الحديث)دا بوو، ئينجا دەچێتە ئەو شوێنەى ئيامى نەوەوى تيايا دانيشتوە، لەوێ ريش و گۆناى هەڵدەسوێت(يمرغ)لە جێگەكەى و دەڵێ: بەڵكو رووومەتم بكەوێ لە شوێنێك كە پێى نەوەوى لێ كەوتبێ[٢١].

نەوەوى كەلەو سەفەرەيا دەگەڕێتەوە دەچێتە ئاوايى (نەوا)، لەوێ نەخۆش دەكەوێت و باوك و دايكى لەدەوريا دەبن، لە (بيست و چوارى مانگى رەجەب ى ساڵى ٦٧٦ هـ)دا كۆچى دوايى دەكات و گيانى پاكى بە خواى خۆى دەسپێرێت، لە دێى (نەوا)دا تەرمەكەى دەنێژرێ و تا ئێستاش گۆڕەكەى ديارەو خەڵكى سەرى لێدەدات و سلاو بۆ گيانى پاكى دەنێرن..

لەدڵى خەڵكيدا نەوەوى زۆر خۆشەويست بووە، كاتێ هەواڵى كۆچى دوايى دەگاتە ديمەشق شار دەشڵەژێ و گريەو زارى دۆستانى لە هەموو لايەكەوە بەرز دەبێتەوە، و پەژارە و ماتەمينى باڵ بەسەر شارا دەكێشێ، خەڵكێكى زۆر لە مزگەوتى گەورەى ديمەشقدا نوێژى مردووى بە (غائيب)ى لەسەر دەخوێنن، دوعاى خێرى بۆدەكەن و داواى رەحمەت بۆگيانى پاكى دەكەن[٢٢] ، ئێمەش دەڵێين: هەزاران رەحمەت لە گيانى پاكى بێ..

# # #

(21) أنوار الطالبين في شرح الأربعين/٨٢.

(22) الإمام النووي شيخ الإسلام والمسلمين، لعبد الغني الدقر.